

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเกษตรเป็นอาชีพที่สำคัญมากในประเทศไทย เพราะชนบทและเกษตรกรรมเป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ดังนั้นนโยบายของรัฐบาลจึงมุ่งเน้นการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก เป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) กับการพัฒนาการเกษตรได้ให้ความสำคัญต่อการเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรให้มีความมั่นคงและสนับสนุนความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศได้ โดยกำหนดอัตราการขยายตัวของภาคการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ไว้ร้อยละ 2.9 ต่อปี (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2540) และการที่จะพัฒนาการเกษตรนั้นทำได้หลายวิธีและหลายรูปแบบ แต่สิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้และจะต้องยึดเป็นหลักในการพัฒนาการเกษตรคืองานส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นงานที่จะต้องนำความรู้หรือวิทยาการใหม่ ๆ ไปถ่ายทอดให้แก่เกษตรกร เพื่อนำไปปฏิบัติ โดยมุ่งหวังที่จะเพิ่มผลผลิต รายได้ และฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้สูงขึ้น การส่งเสริมการเกษตรจะเกิดขึ้นได้ จำเป็นจะต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อม เพื่อให้ความรู้ วิชาการ การค้นคว้าทดลองไปสู่เกษตรกร ดังนั้นการจะนำความรู้ วิชาการ เทคนิคใหม่ ๆ เหล่านี้ไปให้แก่เกษตรกรจึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการทำงานอย่างใกล้ชิดกับเกษตรกรมากที่สุดคือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล หรือ "เกษตรตำบล" ซึ่งก็เป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่มีหน้าที่ในการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งความรู้ กับเกษตรกร โดยยึดแนวทางการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรเป็นหลัก

ในปี พ.ศ. 2540 กรมส่งเสริมการเกษตรได้ประกาศใช้ระบบส่งเสริมการเกษตรที่ได้รับการปรับปรุงใหม่ ซึ่งก่อนหน้านี้อาจได้ทำการศึกษาข้อมูลจากภาคสนามตลอดจนข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรหรือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่แล้ว พบว่ามีปัญหาในทางปฏิบัติหลายประการ ประกอบกับสถานการณ์การเกษตรได้เปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีผลกระทบต่อการผลิตและการตลาดของสินค้าเกษตร และส่งผลต่อการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรด้วย จึงได้ปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรดังกล่าวให้มีความเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน

โดยระบบส่งเสริมการเกษตรที่ได้พัฒนาใหม่นี้ พัฒนากากรากฐานของระบบฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน (เอกชัยและธวัช, 2541)

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่ได้นำระบบส่งเสริมการเกษตรที่พัฒนาใหม่นี้มาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 และได้ให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรนำไปปฏิบัติกับเกษตรกรในพื้นที่ และมีโอกาสที่จะถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตรและดำเนินการประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือหน่วยงานอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะศึกษาถึงความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรว่ามีระดับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับงานส่งเสริมการเกษตรและมีปัญหาอุปสรรคใดบ้างในการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้มีความเหมาะสมต่อไปในอนาคต

#### วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม กับความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

#### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นข้อมูล โดยนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อไป

#### สมมติฐานของการวิจัย

ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสัมพันธ์กับความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร

### ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงความรู้ ทักษะและการปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่เป็นเกษตรตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 141 คน (จังหวัดเชียงใหม่ประกอบด้วย 24 อำเภอ 204 ตำบล มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติงานอยู่ในตำบลจำนวน 190 คน ใน 190 ตำบล เป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบลหรือ "เกษตรตำบล" จำนวน 141 คน นอกนั้นเป็นเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร จำนวน 10 คน และเจ้าหน้าที่บริหารงานการเกษตรจำนวน 39 คน ส่วนอีก 14 ตำบลที่เหลือ ไม่มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำอยู่ในพื้นที่)

### กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

1. เพศ
2. อายุ
3. ระดับการศึกษา
4. ภูมิลำเนาเดิม (เชียงใหม่/ต่างจังหวัด)
5. อายุราชการ
6. สถานภาพสมรส
7. รายได้
8. ประสบการณ์การฝึกอบรมด้านการเกษตร
9. ประสบการณ์ด้านการส่งเสริมการเกษตร
10. ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในตำแหน่งเกษตรตำบล
11. ความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร



ความรู้ ทักษะและการปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

## นิยามศัพท์

1. **เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร** หมายถึง เจ้าพนักงานเกษตร 5 หรือเกษตรตำบล ซึ่งได้บรรจุเป็นข้าราชการกรมส่งเสริมการเกษตรและได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานรับผิดชอบงานส่งเสริมการเกษตรประจำอยู่ในเขตตำบลในจังหวัดเชียงใหม่
2. **ความรู้** หมายถึง การรับรู้ การเข้าใจเกี่ยวกับระบบส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ วิธีวัดความรู้ วัดโดยการให้คะแนน ตอบถูกต้องให้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดให้ 0 คะแนน
3. **ทัศนคติ** หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หลังจากได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร โดยอาจแสดงออกมาให้เห็นในลักษณะบวก เช่น สนใจ พอใจ สนับสนุน หรือลักษณะลบ เช่น ไม่พอใจ ไม่สนใจ หรือขัดขวาง จะสังเกตและวัดได้จากความคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ซึ่งตอบสนองต่อแบบสอบถามวัดทัศนคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ในด้านการประเมินค่าทัศนคติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่มีต่อระบบส่งเสริมการเกษตร โดยกำหนดการให้คะแนนเป็น 5 ระดับ (Likert scale) คือ ระดับ 5 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ระดับ 4 เห็นด้วย ระดับ 3 ไม่แน่ใจ ระดับ 2 ไม่เห็นด้วย ระดับ 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4. **การปฏิบัติงาน** หมายถึง การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ตามบทบาทหน้าที่ที่กรมส่งเสริมการเกษตรได้กำหนดไว้ วิธีวัดการปฏิบัติ วัดโดยการให้คะแนนการปฏิบัติงาน คือ ปฏิบัติทุกครั้ง ให้ 2 คะแนน ปฏิบัติบางครั้ง ให้ 1 คะแนน ไม่ปฏิบัติ ให้ 0 คะแนน
5. **ระบบส่งเสริมการเกษตร** หมายถึง ระบบส่งเสริมการเกษตรที่ได้ปรับปรุงใหม่โดยกรมส่งเสริมการเกษตร ในปี พ.ศ. 2540
6. **ภูมิสำเนาเดิม** หมายถึง สถานที่ตามสำเนาทะเบียนบ้านที่แจ้งเกิดของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
7. **อายุราชการ** หมายถึง จำนวนปีที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเริ่มบรรจุเป็นข้าราชการจนถึงปัจจุบัน
8. **ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในตำแหน่งเกษตรตำบล** หมายถึง ระยะเวลาที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล

9. ประสบการณ์การฝึกอบรม หมายถึง จำนวนครั้งเฉลี่ย/ ปี ที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ได้รับการฝึกอบรมทางการเกษตรทั้งในประเทศ และต่างประเทศตลอดระยะเวลาที่รับราชการในตำแหน่งเกษตรตำบล

10. ความถี่ในการรับข่าวสารทางการเกษตร หมายถึง จำนวนครั้งที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้รับข่าวสารทางการเกษตรในรอบสัปดาห์จากสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เอกสารทางวิชาการ และอื่น ๆ